

Betydningsfulde Haver – hvad gør en have betydningsfuld ?

- kriterier for vurdering af betydningsfulde haver.

Haven kan være en indhegnet grund rundt om huset, hvor hækken eller plankeværket markerer grænsen mod nabogrunden, - - det er ordets egentlige betydning, en *indhegning*, men som oftest er der mere på spil. Arbejdet med haven kan være tidskrævende og "nytteløst", men alt det praktiske kan give stor tilfredsstillelse og haven kan være med til at berige vores liv med mange smukke oplevelser.

De betydningsfulde haver kan have mange forskellige udtryk og behøver ikke nødvendigvis at være stor havekunst udformet i en bestemt historisk stil, men de er skabt med hensyntagen til stedets særlige forudsætninger og besidder stor herlighedsværdi. Hvad enten det er en park eller en mere ydmyg bondehave, en familiehaven, hvor leg og fællesskab er af den største betydning, eller det er planteelskerens have, hvor forskelligartethed og mangfoldighed er en særlig eftertragtet kvalitet, så er haverne formet i en bestemt kulturel sammenhæng i overensstemmelse med en fremherskende smag.

I England har der været en lang og vedholdende debat om den "naturlige" versus den "formelle" have, og de modsætninger har næsten overskygget en langt mere væsentlig debat om, hvad vi vil med en have og hvordan vi bruger den. Og naturligvis er der mange forskellige opfattelser af, hvad der er hensigtsmæssigt eller smukt, så derfor skal begrebet "betydningsfulde haver" afspejle den mangfoldighed uden at være begrænset af "god smag" eller vedtagne konventioner.

I begyndelsen af 1800-tallet fik især G.N.Brandt (1878-1945) stor betydning ved at skabe en nytolkning af havens indretning gennem sit praktiske arbejde og sin undervisning som lektor på Kunstakademiet. Han var uddannet gartner og arbejdede i en årrække i udlandet, hvor han blev bekendt med de internationale tendenser og i særdeleshed med den engelske *Arts and Craft-bevægelse*, der fik stor betydning i Danmark. Blandt andre havde gartneren William Robinson i 1870 udfordret den etablerede havetradition med bogen *The wild Garden*, hvor han præsenterede et overbevisende alternativ til den gængse stive og regulerede stil ved at plædere for en mere enkel og "naturlig" indretning og beplantning. G.N.Brands egen have på Ørnekuksvej i Ordrup er et fint eksempel på virkeliggørelsen af de ideer ved at opdele haven i adskilte "rum" med forskellig karakter og beplantning, og hvor det var muligt helt ugeneret at gå i pyjamas hele dage eller solbade (se med præsentation af G.N.Brandt's egen have s. ?).

C.Th. Sørensen (1893-1979), der i en periode var ansat på tegnestue hos Brandt, var inspireret af det moderne gennembrud i 1930-erne og blev sin tids mest betydende have-og landskabsarkitekt. I løbet af sit alsidige arbejde gennemførte han mere en to tusinde projekter - store som små, der blev anlagt i meget varierede former frigjort fra bestemte stereotypiske opfattelser, og ofte med stor opmærksomhed på at forbedre de sociale vilkår i udviklingen af det danske velfærdssamfund. Allerede i 1931 havde han i bogen *Parkpolitik i Sogn og Købstad* præsenteret tanker om anlæg af udearealer, der kunne forbedre børns legemuligheder og han virkeliggjorde ideen om *skrammellegepladsen*, der første gang blev udført i 1943 ved Emdrup Banke, (bygherre: Arbejdernes Andelsboligselskab), hvor børnene fik mulighed for at udfolde sig og skabe deres egne projekter. Og i 1966 udgav han den populære bog *39 haveplaner - utypiske haver til et typehus* med inspiration til, hvordan den helt almindelige husejer kan skabe sin egen betydningsfulde have

ud fra egne ønsker og behov. Bogen blev nyudgivet i 1984 i samarbejde med *De danske Haveselskaber* med forord af Sven-Ingvar Andersson, og anbefales på det varmeste.

De utypiske haver viser eksempler på en udogmatisk nytænkning, men henter inspiration fra historiske haver, og illustrerer på en meget enkel måde, hvordan visionerne kan blive til virkelighed, efterhånden som haven "vokser til" og får karakter. Arkitekten Sten Eiler Rasmussen er ofte citeret for at omtale haven som "det langsomme skuespil", og ingen har som landskabsarkitekten Sven-Ingvar Andersson dyrket den idé og virkeliggjort drømmene i sin egen have, hvor livets forgængelighed blev et særligt tema. Hans berømte have i Skåne anskueliggør dermed et af problemerne ved at udvælge særlig betydningsfulde haver, fordi alt levende udvikles og forandres over tid, og det hele tiden er nødvendigt at pleje og passe haven.

Havens langsomme forfald kan være smukt ligesom mennesker, der ældes med naturlig værdighed, men hvis haven ikke bliver vedligeholdt, bliver det ultimative resultat uomgængeligt til vild natur.

Langt de fleste private haver bliver bevaret, fordi der er entusiastiske haveejere, der værdsætter deres haver og gør et stort arbejde for at passe og pleje dem, medens de offentlige haver og parker bliver vedligeholdt, fordi de har stor rekreativ værdi eller betydning for stedets historie og identitet. Og en have kan være betydningsfuld, uanset om den bliver bevaret i overensstemmelse med den oprindelige historiske autenticitet, eller den bliver ændret og fornyet, når nye ønsker og behov opstår.

Som beskrevet i den følgende artikel vil Landsforeningen gerne medvirke til at øge kendskabet og interessen for betydningsfulde haver, der i særlig grad kan være til glæde og inspiration for alle i kraft af deres skønhed og historiske værdi. De haver, der medtages i listen, skal vurderes i forhold til en række forskellige kriterier, som kan hjælpe med at forklare og begrunde havens særlige kvalitet:

1. - alder og historie, herunder havens arkitektur, stil og æstetiske kvaliteter samt dokumentation for dens tilblivelse.
2. - beliggenhed og samhørighed med omgivelser - bygninger og landskab.
3. - havens ånd og poesi, - den oprindelige idé og udtryk er endnu til stede og kan opleves som noget unikt.
4. - plantevalg i relation til havens historie, beliggenhed, natur og arkitektur.
5. - eventuel betydning for lokalsamfundet og for bevaring af kulturarven.

Litteraturhenvisninger – fire væsentlige bøger om betydningsfulde haver:

Christian Elling, *Den romantiske have*, Gyldendal 1942, genudgivelse 1979

C.Th. Sørensen, *Utypiske haver til et typehus – 39 haveplaner*, genudgivelse Christian Ejlers' Forlag, 1997.

Malene Hauxner, *Fantasiens Have*, Arkitektens Forlag, 1993.

Sven-Ingvar Andersson, *Breve fra min Have*, Forlaget Vandkunsten, 2009.

Illustrationer:

Cheddar Pink, Saxifrage, and Ferns, on cottage wall at Mells, Somerset.

Illustration af Alfred Parsons i W. Robinson, *The wild Garden*. 1881 , med afbildning af nelliker, stenbræk og almindelig engelsød , der vokser vildt på et stengærde, blev fundet blandt G.N.Brandt's arkivmateriale, og har utvivlsomt været en betydende inspirationskilde for hans eget arbejde som gartner og havearkitekt.

Sonja Poll's have, Kastanievej 16, Holte, Havearkitekt C.Th. Sørensen. Haven er eksempel på en betydningsfuld have, der nu er indstillet til fredning af Landsforeningen, - se hele forslaget på By-og Land's hjemmeside. Havens historie er velkendt og den er passet og plejet med respekt for den oprindelige ide med bibeholdelse af det originale plantevalg. På alle måder er denne have betydningsfuld ud fra en samlet vurdering af alle de opstillede kriterier (foto F.Aalund)

Haven ved den Den gamle Gård, Øhavsmuseet, Fåborg, er anlagt af havearkitekt Povl Peter Wad i 1930erne med et parterre anlagt symmetrisk på hver side af den flisebelagte sti, der fører ned til tepavillionen, hvorfra der er udsigt over den ældste del af Faaborg's havn og øhavet. De gamle roser på bindingsværket giver en romantisk stemning. Havens idé er såre enkel og henter inspiration fra gamle bondehaver i en ny fortolkning. (foto F.Aalund)

Version 12.5.2018/ Flemming Aalund, arkitekt MAA.

Tegnstuen Raadvad, arkitekter MAA
Borgevej 37 . DK-2800 Kgs. Lyngby
tel.: 40 32 23 90 . e-mail: <aalund@aalund.dk>
website: <www.tegnstuen-raadvad.dk>